

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้การวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบวิธีการ สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key - informant) สัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้างและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 26 คน โดยพิจารณาจากการเป็นผู้มีบทบาทและความเกี่ยวข้อง ในการให้ข้อมูลที่สำคัญที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจะสัมภาษณ์ในประเด็นสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับบริบทชุมชน ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน แนวคิดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวของผู้นำชุมชน ตลอดจนความต้องการ ความพร้อมของผู้นำชุมชน และศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายงานสรุปผลการดำเนินงาน โครงการต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐานบริบททางกายภาพภายในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งเอกสารทางวิชาการ หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ รายงาน การประชุม เอกสารประกอบการประชุม เป็นต้น ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของชุมชน ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงปัญหา อุปสรรค ความต้องการ แนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางกายภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาบริบททางกายภาพ การมีส่วนร่วม และการมีศักยภาพของชุมชนในการจัดการด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพด้านความรู้ 2) ศักยภาพด้านการจัดการงบประมาณ 3) ศักยภาพด้านการจัดการผลผลิต 4) ศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน 5) ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมเชิงเกษตร ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนให้กับชุมชน

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ ตัวแทนชาวที่อาศัยในชุมชนตำบลปัดวิ ตัวแทนผู้นำชุมชนของหมู่บ้านตำบลปัดวิ บุคคลจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

2.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 26 คน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ ได้แก่ ประธานศูนย์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 7 กลุ่ม กลุ่มละ 1 คน รวม 8 คน

2. ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนตำบลปัดวิ จำนวน 12 หมู่บ้าน เลือกเฉพาะหมู่บ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ จำนวน 8 คน

3. ผู้นำชุมชนของหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน เลือกเฉพาะหมู่บ้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ จำนวน 8 คน

4. บุคคลจากหน่วยงานภายนอก เลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ จำนวน 2 คน

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่

1. นายรัฐไท พงษ์ศักดิ์ ตำแหน่งประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ

2. นายกัมปนาท พรมนา ตำแหน่งประธานสภาเทศบาลปัดวิ ซึ่งเป็นชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนตำบลปัดวิ

3. นายประมวล สุขสมพร ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลปัลลิว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

4. นายอรุณ พงศ์ศักดิ์ ตำแหน่งนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลปัลลิว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

5. นางสาวศรีสุดา พรหมพิมพ์ ตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

ซึ่งทั้งหมดผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีและเต็มใจที่จะให้ข้อมูลจากการเป็นผู้ที่มีบทบาทและความเกี่ยวข้องในวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัลลิว

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตศึกษาเฉพาะ ในเขตตำบลปัลลิว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ซึ่งเป็นแนวแบบสอบถามปลายเปิดในการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทำการศึกษาริบททางกายภาพของชุมชนตำบลปัลลิว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน โดยเข้าไปสังเกต/บันทึกความสำเร็จ หรือปัจจัยเงื่อนไข/อุปสรรคจึงอาศัยเครื่องมือในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) และการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เอกสารประกอบการประชุม สถิติต่าง ๆ ฯลฯ และข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น และแนวประเด็นการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) ฯลฯ เป็นการสนทนาซักถามอย่าง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีส่วนสนับสนุน การมีส่วนร่วม การปรับตัว และศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้จะช่วยอธิบายสิ่งที่พบเห็นหรือสังเกตให้เข้าใจยิ่งขึ้น สำหรับการสัมภาษณ์จำเป็นต้องมีโครงสร้างคำถาม เพื่อควบคุมทิศทางเนื้อหาของการวิจัย

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี ที่มีต่อผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในเรื่องศักยภาพของชุมชนในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน การแก้ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และสังเกตจากการจัดประชุมชนในชุมชน ในประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจน ปัญหา อุปสรรค ความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่อาจมีขึ้น นอกจากนี้จะใช้การสังเกต แบบมีส่วนร่วมที่พิจารณาจากพฤติกรรมภายนอกของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี พฤติกรรมกลุ่ม การสังเกตสภาพแวดล้อมของชุมชน และสภาพของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ที่ทำการศึกษาในเรื่อง บริบททางกายภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ รวมทั้งข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจัดประเด็นย่อย มารวบรวมเป็นเรื่องเดียว หรือกลุ่มเรื่องเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า การสรุปประเด็นหลัก (Theme) เขียนอธิบายประเด็นให้เป็นความเรียง ให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนที่ได้สัมภาษณ์ แล้วนำผลการจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากการศึกษา โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง ของข้อมูลและความน่าเชื่อถือ ของข้อมูล แล้วจึงเขียนสรุปผลการวิจัย อธิบายผล ให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ที่ศึกษา พร้อมทั้งหาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. บริบททางกายภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกษตร เพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

1.1 ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชนจากการวิจัยพบว่า ตำบลปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ตามคำกล่าวของผู้สูงอายุที่ว่า “บรรพบุรุษเล่าต่อ ๆ กันมาว่า มีคนรูปร่างอก 3 วา หน้า 3 สอก มาอยู่ที่นี่ เมื่อมีการพบปะกับเพื่อน ๆ จะมีการตบหัวหยอกล้อกันอาจทำให้หัวที่เสียบ

บนหัวหล่นหาย คือหวีที่ใช้สำหรับหวีผมให้เขาควาย อยู่มาวันหนึ่งได้มีการพบเห็นหวีเขาควาย ก็ถามกันว่า ใครมาปัดหวีหล่นที่นี้และเมื่อมีการตั้งชื่อหมู่บ้านก็ตั้งชื่อว่า “ปัดหวี” ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “ปัดวี” จนถึงปัจจุบันแต่แท้จริงก็ไม่มีใครรู้ได้ ผู้ใหญ่ยังกล่าวเสริมว่า ในอดีตพื้นที่แถบนี้เป็นป่าคงคามีสัตว์ดุร้ายและไข้ป่าหรือไข้มาเลเรียทำให้ผู้ที่ผ่านไปมาประสบภัยอยู่เป็นเนือง ๆ ทำให้ผู้ที่เดินทางผ่านมาต้องตายระหว่างทาง ต่อมาเริ่มมีการติดต่อกับประเทศเขมรบ่อยขึ้น จึงเริ่มมีผู้มาอาศัยอยู่มาจับจองพื้นที่ทำกินจนถึงปัจจุบัน มีพื้นที่ทั้งหมด 210 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 131,257 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ทำการอำเภอมะขาม ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 12 กิโลเมตร มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ 1) น้ำตกขำปาง 2) น้ำตกปัดวี 3) ป่าชุมชน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และอิสลามพอมืออยู่บ้างแต่น้อยมาก ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันคือ ภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นของคนจันทบุรีรวมไปถึงภาษาถิ่นในแต่ละภูมิลำเนา

1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจจากการวิจัยพบว่า การประกอบอาชีพ ปัจจุบันคนในชุมชน ตำบลปัดวีประกอบอาชีพเกษตรกรรม 90% อาชีพรับจ้างทั่วไป 5 % อาชีพรับราชการ 3 % และอื่น ๆ 2 % ซึ่งประธานศูนย์ได้ให้ข้อมูลว่า ลักษณะพื้นที่ตำบลปัดวีเป็นที่ราบลุ่มบ้างและมีลูกเนินเขาเล็ก ๆ ชาวบ้านในพื้นที่นิยมปลูกผลไม้ อาทิ ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกองและยางพารา เป็นต้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง (มีเอกสารสิทธิ์ ได้แก่ นส.3 ก, โฉนด, สปก., ภบท.) ผู้ใหญ่บ้านได้กล่าวเสริมต่อว่า เดิมทีวิถีการทำสวนของชาวบ้านก็เหมือนกับที่อื่น ๆ ที่ต้องพึ่งปุ๋ย พืชสารเคมีฆ่าแมลง เพื่อที่จะได้ผลผลิตที่สวยงาม ตกเต็มต้น ซึ่งต้องใช้ต้นทุนจำนวนมากสมัยนี้ปลูกผลไม้ได้ราคาไม่คุ้มค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย และยังมีสารเคมีตกค้าง ทำให้มีผลกระทบต่อทางด้านสุขภาพทั้งผู้ใช้และผู้บริโภค บางรายหือจึงหันไปปลูกยางพารา กริดยางขาย เพราะได้ผลตอบแทนที่ดี แต่ช่วงหลัง ๆ ราคายางตกทางรัฐจึงออกมาช่วยในเรื่องราคา ต่อมาได้ริเริ่มช่วยกันปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตใหม่ โดยเริ่มจากแนวคิดของคุณรัฐไท พงษ์ศักดิ์ ประธานศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี ที่อธิบายว่า ผมมีโอกาสได้ไปดูงานที่ศูนย์พัฒนาปลวกแดง ที่ระยอง (โครงการศูนย์บริการพัฒนาปลวกแดงตามพระราชดำริ จังหวัดระยอง) กับหมู่เพื่อนที่มีแนวคิดเหมือนกัน จึงนำสิ่งที่เรียนรู้มาพลิกฟื้นสวนผมเองก่อน เริ่มจากทำปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ แบ่ง ๆ กันใช้ ต่อมาจึงได้รวมกลุ่มกันลงเงิน ลงแรง และปรึกษากับเกษตรตำบลปัดวี เพื่อเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนปัดวี โดยใช้พื้นที่ของญาติผมเปิดเป็นศูนย์ที่ทำการ มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และสาธิตวิธีการทำกิจกรรมนี้ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการลดการใช้ยา สารเคมี ปุ๋ย ที่ทำร้ายสุขภาพ เปลี่ยนมาทำปุ๋ย สารไล่แมลงแบบธรรมชาติ ใช้แทน ทั้งประหยัดเงินและปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ทางศูนย์ยังได้จัดตั้งกลุ่มกองทุนและสวัสดิการชุมชนบ้านปัดวี เพื่อเป็นอาชีพเสริมมีอยู่ 7 กลุ่ม มีกลุ่มเพาะเลี้ยงชันโรงหรือกลุ่ม

เพาะเลี้ยงผึ้งขนาดเล็ก กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มกลองยาว กลุ่มสตรีอาสา กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มมังคุด กลุ่มทุเรียน เป็นต้น ตอนนี้เรียกได้ว่าพืชผลทางการเกษตรของชุมชนบ้านปัดวิส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำกันเอง มีกิจกรรมเปิดสวน “ชม ชิม ช้อป ผลผลิตทางการเกษตร ผลไม้สด สะอาดปลอดภัยจากสารพิษ” เรารับประกันผลไม้ที่ส่งตรงถึงมือผู้บริโภคโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เงินที่ได้ส่วนหนึ่ง ยังคืนกลับเป็นสวัสดิการและใช้ในการพัฒนาเกษตรเพิ่มเติมต่อไป ผู้ใหญ่บ้านกล่าวเพิ่มเติมว่า ทางรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือชาวเกษตรกร โดยจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์คอยรองรับผลผลิตของชาวเกษตรกรและประกันราคาผลไม้ไม่ให้ราคาตก เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

1.3 ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมจากการวิจัยพบว่า วิถีการดำเนินชีวิตของคนในตำบลปัดวิ ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตวิถีเกษตรกรรมเหมือนเดิม นิยมสร้างบ้านชั้นเดียวและบ้านยกพื้นใต้ถุนเตี้ย ๆ ประกอบกับเป็นชุมชนที่อยู่ไม่ห่างจากอำเภอมะขาม มีถนนตัดผ่านสะดวกและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยอำนวยความสะดวกและรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้บางช่วงเวลาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ กิจกรรมที่ทำร่วมกันเริ่มลดน้อยลง อาจทำให้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนรุ่นหลังได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คุณเหรียญ อายุ 52 ปี ชาวบ้านหมู่ 2 อาชีพเกษตรกรธรรมดา ซึ่งเล่าว่า เมื่อก่อนบ้านปัดวิเป็นชุมชนเล็ก ๆ ทำสวน รับจ้างทั่วไป ผู้คนส่วนใหญ่อยู่กันเป็นเครือญาติแบบพี่ ๆ น้อง ๆ บ้านแต่ละบ้านไม่มีรั้วกัน เพื่อจะได้ไปมาหาสู่กันสะดวก จะได้ช่วยกันเป็นหูเป็นตาป้องกันพวกขโมย เพราะสวนผลไม้ สวนยาง อยู่ห่างไกลบ้านหลายสิบกิโล ช่วงหน้าผลไม้ต้องไปนอนเฝ้าสวนบ้าง การมีเทคโนโลยี จึงมีประโยชน์อย่างมาก ต่อมาเริ่มมีถนนหนทางที่ดี มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ส่วนใหญ่จะเป็นการเข้ามาค้าขายเป็นหลัก ซึ่งพืชผลทางเศรษฐกิจที่นิยมปลูก เช่น ลองกอง มังคุด ทุเรียน เงาะ และยางพารา ทำให้ชาวบ้านมีกินแบบเหลือกินเหลือใช้ จนบางครั้งครัวใช้จ่ายฟุ่มเฟือยจนต้องกู้ยืมก็มี

1.4 ลักษณะด้านวัฒนธรรมและประเพณีจากการวิจัยพบว่า ตั้งแต่อดีตคนในชุมชนมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่เรียบง่ายกับธรรมชาติ มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างความสนุกสนานในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกลมเกลียว มีการช่วยเหลือเอื้ออาทรแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เช่น การละเล่นสะบ้าท้องถิ่น เดือน 6 ในช่วงเทศกาลงานสงกรานต์ และวงกลองยาวประจำตำบล แต่ปัจจุบันก็ลดความสำคัญลงเรื่อย ๆ ดังคำสัมภาษณ์ของคุณประทุม อายุ 68 ปี ชาวบ้านหมู่ 2 ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิดว่า ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนตอนนี้แตกต่างจากอดีตบ้าง แต่เดิมเราอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย มีอะไรก็แบ่งปันแลกเปลี่ยนแต่เดี๋ยวนี้กลับเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ แต่ละบ้านมุ่งแต่จะทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว เริ่มมานั่งพูดคุยกันที่ร้านค้ากันน้อยลง จะมีอะไรที่ก็ติดต่อกันทางโทรศัพท์แทน

นอกเสียว่ามีเสียงตามสายของผู้ใหญ่บ้านนัดประชุมกันก็จะได้พบปะกันที่ จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความเจริญทางเทคโนโลยีทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนปัดวีเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอย่างเห็นได้ชัด ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีกลับมาอีกครั้งจากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ยังได้ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องการรวมกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นว่า ในงาน สงกรานต์ของบ้านเรานั้นชาวบ้านไม่มีกิจกรรมใด ๆ ร่วมกันเลยทำให้ต้องออกไปเล่นน้ำสงกรานต์ นอกหมู่บ้านทุกปี ทำให้หมู่บ้านเราเงียบเหงาทั้ง ๆ ที่เป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ที่มีประชากรตั้ง 12 หมู่ ที่เคยมีการละเล่นในอดีตมากมายหลายอย่าง เช่น สะบ้า เดือน 6 การละเล่นยิงคันกระสุนท้องถิ่น การละเล่นยิงหนังสติ๊กท้องถิ่น ประกวดเจดีย์ทราย รำวงชาวบ้านท้องถิ่น เป็นต้น ดังนั้นในงาน สงกรานต์ปี 2545 จึงได้มีการร่วมมือกันของผู้นำทั้ง 12 หมู่ ในการนำร่องจัดทีมสะบ้าชายหญิง เข้าร่วมการละเล่นในงานสงกรานต์ โดยใช้งบประมาณของผู้ร่วมบริจาคในหมู่บ้าน เพื่อมาซื้อเป็น สิ่งของรางวัลภายในงาน และยังสามารถจัดต่อเนื่องกันทุก ๆ ปี เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ให้ลูกหลานได้รู้จักและเพื่อเพิ่มสีสันงานต่าง ๆ คุณรัฐไท จึงได้ประสานงานไปยังนายกเทศมนตรี ตำบลปัดวี เพื่อทำเรื่องขอให้เป็นผู้สนับสนุนกลุ่มกลองยาว โดยให้นายจวบ รักษา เป็นผู้ดูแล กลุ่มกลองยาว เพราะ มีความถนัดในการร้องรำทำเพลง มีความเป็นมาในการทำขวัญนาคอยู่บ้าง เมื่อมีกิจกรรม พิธีกรรม หรืองานประเพณีต่าง ๆ เนื่องจากการจัดกิจกรรมนี้ทำให้ความสัมพันธ์ของ คนในชุมชนเริ่มแน่นแฟ้นมากขึ้น กลับมามีความสุข สนุกสนาน สามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันพัฒนาต่าง ๆ เช่น เปิดสอนการตีกลองยาวให้แก่เด็ก ๆ ทำให้เด็กในชุมชนห่างไกล อบายมุขและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในยามว่างหลังเลิกเรียน หรือวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ ตอนนี้มี เด็ก ๆ มาร่วมซ้อมจนฝีมือดีได้ไปออกงานในพิธีเทศกาลงานต่าง ๆ จนปัจจุบันพอมีรายได้เป็นค่าขนม สร้างความภูมิใจให้กับครอบครัว

1.5 ลักษณะทางการเมืองการปกครองจากการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลปัดวี ตั้งอยู่ บ้านเลขที่ 49 หมู่ 5 ตำบลปัดวี ปัจจุบันมีนายอารัญ พงศ์ศักดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี (ข้อมูล ปี 2557) และมีนายประมวล สุขสมพร เป็นผู้ใหญ่บ้าน คอยติดต่อประสานงานกับคนในชุมชน นายกเทศมนตรียังกล่าวต่ออีกว่า การเมืองการปกครองในอดีตเป็นการปกครอง โดยเลือกผู้ที่อาศัย อยู่ในเขตการปกครอง ที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ ต่อมาหน่วยงานราชการ ได้มีนโยบายให้มีรูปแบบการปกครองโดยผู้ใหญ่บ้าน และองค์การส่วนตำบล หรือเทศบาลตำบล ตามลำดับ จนถึงปัจจุบัน ในชุมชนบ้านปัดวีมีการจัดตั้งกลุ่มองค์กร เพื่อสร้าง เครือข่าย และเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีกลุ่มองค์กรหลัก ๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสม กลุ่มหมู่บ้านเกษตรกรปัดวี กลุ่มสันนิบาตเทศ กลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตร เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัด จันทบุรี

2.1 องค์ประกอบที่มีส่วนสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในชุมชน

2.1.1 กลุ่มชุมชนบ้านปัดวีประสบปัญหาการขาดแคลนผลผลิตตกต่ำ ไม่เป็นธรรมชาติ จึงมีความประสงค์ที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2.1.2 กลุ่มภายในชุมชนบ้านปัดวีต้องการเพิ่มรายได้ของครอบครัว เนื่องจากรายได้จากการทำสวนผลไม้เดิม และยางพารา ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

2.1.3 กลุ่มภายในชุมชนบ้านปัดวีได้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการที่ไปศึกษาดูงานจากแหล่งชุมชนอื่น จึงได้จุดประกายความคิดให้กับชุมชนในการเปิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.4 เกิดความร่วมมือกันภายในชุมชนบ้านปัดวี จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น วิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี เพื่อช่วยเหลือและแนะแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์แก่สมาชิกในกลุ่มของชุมชน

2.2 การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี

การมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาแนวคิดเห็นของชุมชนในการให้การยอมรับและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนและเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนร่วมกันรักษาทรัพยากรในพื้นที่อย่างไร และติดตามประเมินผลของการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้จากการวิจัยพบว่า

2.2.1 ชุมชนให้การยอมรับและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นอย่างดี ทุก ๆ คนภายในชุมชนยินดีต้อนรับและพร้อมให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

2.2.2 กลุ่มภายในชุมชนบ้านปัดวีมีส่วนในการคิด วางแผนและเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อประโยชน์ของชุมชน และครอบครัวให้กินดี อยู่ดี

2.2.3 กลุ่มภายในชุมชนบ้านปัดวีได้สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายการท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อช่วยกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของแต่ละชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีหน่วยงานของจังหวัดได้เข้ามาสนับสนุนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชม โครงการการท่องเที่ยวในชุมชน ชาวชุมชนต้อนรับและให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน

2.2.4 มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว โดยผู้นำชุมชนและประธานศูนย์เป็นผู้ริเริ่ม สมาชิกเป็นผู้เสนอกลุ่มย่อย ๆ ปัจจุบันจึงได้เกิดการจัดตั้งชื่อกลุ่มภายในชุมชนชื่อ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัลลิวี คนภายในชุมชนให้ความร่วมมือเข้าโครงการแทบทุกครัวเรือน เนื่องจากมีผู้นำที่ลงมือทำจริงมีกิจกรรมและผลตอบแทนด้านรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.2.5 เด็กและผู้สูงอายุในชุมชนบ้านปัลลิวีมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ในช่วงวันหยุดภาคเรียนหรือเสาร์ - อาทิตย์ของเยาวชนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยร่วมกับผู้นำที่แวะพามาชมสวนและกิจกรรมอนุรักษ์การละเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ส่วนผู้สูงอายุจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำหัตถกรรม เครื่องสานต่าง ๆ แก่ผู้ที่สนใจ สร้างความรักและการมีส่วนร่วมในชุมชนได้

2.2.6 ชุมชนบ้านปัลลิวีร่วมกันรักษาทรัพยากรในพื้นที่ โดยการลดการใช้ปุ๋ยและสารเคมี เปิดใจยอมรับการทำเกษตรเพิ่มขึ้น เพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ปลอดภัยสารให้มากที่สุด ธรรมชาติก็จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสกับชุมชนและสวนผลไม้ที่ปลอดภัยสารพิษ

2.2.7 ชุมชนบ้านปัลลิวีได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งรายได้เสริมและสุขภาพที่ดีขึ้นจากการผลิตและจำหน่ายผลผลิตที่ปลอดภัย การแปรรูปผลผลิต อาทิ สบู่มั่งคุด โลชั่นมั่งคุด น้ำผึ้งจากชันโรง ไวน์มั่งคุด เป็นต้น

2.2.8 การประสานความร่วมมือกับกลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวอื่น ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างระบบตลาดให้เข้มแข็งนั้น ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ของแต่ละอำเภอ ซึ่งทางผู้ว่าราชการจังหวัดและการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ให้การสนับสนุน ช่วยประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป็นที่รู้จัก อีกทั้งทางมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี คณะเทคโนโลยีการเกษตร ได้เข้ามาให้คำแนะนำการทำผลิตภัณฑ์และแปรรูปผลผลิต และมีนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้ร่วมด้วย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน

3. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัลลิวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

3.1 ศักยภาพด้านความรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวจังหวัด ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นหรือท้องถิ่นของตนเอง เป็นการสร้างจุดเด่นขึ้นมาเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ และเมื่อกล่าวถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง พบว่า ภายในชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนบ้านปัลลิวี มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เพราะพื้นที่บริเวณบ้านรอบ ๆ ก็เป็นสวนผลไม้ สวนยางพารา เมื่อมีผู้คนผ่านไปผ่านมา ก็จะแวะเข้ามาชมสวนผลไม้สามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวได้ ส่วนบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวนั้นยังไม่มีส่วนร่วม เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเชื่อถือและมั่นใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทการท่องเที่ยว

ชุมชน อาศัยเริ่มดำเนินการในกลุ่มญาติพี่น้องที่มีแนวคิดเดียวกันนำร่องก่อน จากนั้นจึงได้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพ บ้านปัดวี

3.2 ศักยภาพด้านการจัดการงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า การจัดสรรงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้นเป็นการจัดสรรตามความสามารถและความสมัครใจ โดยการระดมทุนภายในของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปีละ 100 บาท และแหล่งสนับสนุนทางด้านงบประมาณเพื่อจัดการท่องเที่ยวชุมชนจากเทศบาลตำบลปัดวี ซึ่งมีงบประมาณที่จากภาครัฐนั้นมีจำกัด ทางกลุ่มจึงได้ปรึกษาหาแหล่งทุนเพิ่ม เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.), ธนาคารออมสิน เพราะชาวบ้านและสมาชิกทุกคนมีความต้องการที่เหมือนกันในการร่วมกันพัฒนาชุมชน ดังนั้นงบประมาณจึงเป็นปัจจัยหลักในการซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษาดูงานในที่ต่าง ๆ ทุกวันที่ 30 ของทุกเดือน ทางศูนย์จะมีการชี้แจงรายละเอียดการใช้งบประมาณในการนำไปใช้ประโยชน์ให้สมาชิกได้ทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งแจกแจงเงินปันผลให้กับสมาชิกการนำไปสานต่องานศูนย์และพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ

3.3 ศักยภาพด้านการจัดการผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่ผลผลิตออกครั้งแรกตั้งเป้าราคาให้สูงกว่าพวกใช้สารเคมี 5 - 10 บาท แต่ทำไปทำมาโดนพ่อค้าคนกลางกดราคา ทำให้ต้องขายเท่ากับสินค้าใช้สารเคมี และประกอบกับราคาตลาดคั้นนั้นมีหลากหลาย ถูกสุด ๆ ก็มีราคาตอนเช้าราคาหนึ่ง พอตอนบ่ายราคาเปลี่ยนไปเป็นอีกราคา ตอนเย็นก็เปลี่ยนราคาอีก ทำให้ราคาผลไม้นั้น ไม่นั่น ไม่นั่นอน เราจึงมานั่งปลงทุกซั้วด้วยกันว่า “เราชนผลไม้ออกจากสวนไปป่าช้า เมื่อถึงแล้วต้องเผา” ความหมายคือ ผลไม้พ้อออกจากสวนไปถึงตลาดแหล่งรับซื้อแล้ว พ่อค้าคนกลางกำหนดราคารับซื้อมาเท่าไรก็ต้องขาย เมื่อบรรทุกกลับ กลับมาวันหลังไปขายใหม่ ผลผลิตก็จะเสีย ทำให้เราถูกกดขี่ทั้งขึ้นทั้งล่อง ซึ่งจังหวัดจันทบุรีเป็นมหานครแห่งผลไม้ แต่กลับมีปัญหามากมายในการขายสินค้า เนื่องจากผลไม้มีมากล้นตลาด ราคาตกต่ำ มีการปิดถนนเทศบาลเพื่อประท้วงราคาผลไม้ตกต่ำ ดังนั้นจึงมีการจัดหาแนวทางรวมกลุ่มกันเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเปิดให้ชมชิม ซื้อมั กั้นหน้าสวนผลไม้ ซึ่งผลไม้ของเรานั้นปลอดสารเคมี ทานแล้วดีต่อสุขภาพ ราคาเป็นมาตรฐานกับท้องตลาด มีแพ็คเกจ กล่องที่สวยงาม บางทีลูกค้าที่มาซื้อมังคุด ทุเรียนที่ยังไม่สุกไม่เหมาะแก่การส่งมอบให้ลูกค้า ทางกลุ่มก็มีการส่งสินค้าให้ทางไปรษณีย์ให้ถึงที่ด้วย การหาตลาดรองรับผลผลิตและสร้างเครือข่ายผลไม้อินทรีย์ ตอนนี้มีตลาดรองรับที่รวมงานอยู่ เช่น ตลาดงานเทศบาลผลไม้ประจำปีของจังหวัดจันทบุรี ที่อปชูปเปอร์มาร์เก็ต และตลาดต่างประเทศมี จีน ญี่ปุ่น ตะวันออกกลาง แต่แค่ 5 เปอร์เซนต์เท่านั้น การสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับผลไม้จันทบุรีให้มีความมากกว่านี้ ตอนนี้มีเครือข่ายอยู่ 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) สะโทย 2) ชาดไทย 3) เนินมะหาด 4) บ่อเวฬุ 5) ตรอกนอง 6) หนองด้อ 7) ขลุง 8) แหลมสิงห์ 9) ท่าใหม่ 10) นายายอาม ประสานงานโดยทาง

เกษตรตำบล ส่วนการแปรรูปและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน อาทิ น้ำผึ้งจากชันโรง (ผึ้งจิ๋ว) สบู่มั่งคุดผสมน้ำผึ้งชันโรง โลชั่นมั่งคุด ไวน์มั่งคุด (ใช้ทั้งเนื้อและเมล็ดในการบ่ม) บัญอินทรีย์จากเปลือกผลไม้ น้ำหมักชีวภาพจากเชื้อจุลินทรีย์ ตะกร้าสาน ไม้กวาดทางมะพร้าว เป็นต้น ทางกลุ่มได้ร่วมกันคิดเพิ่มมูลค่าและพัฒนาสินค้าให้เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ

3.4 ศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวชุมชน ทางวิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านบัวได้สร้างเครือข่ายร่วมกับจังหวัดและเทศบาลตำบลในพื้นที่ในการขยายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กว้างไกลมากขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดีของหน่วยงานภาครัฐจังหวัดจันทบุรีและหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนในเวลาที่รวดเร็วและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนจึงออกมาด้วยความเต็มใจสมาชิกของกลุ่มยอมรับทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ง่าย สมาชิกเต็มใจปฏิบัติทำให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาท่องเที่ยวและได้รับคำชื่นชมจากนักท่องเที่ยวและผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

3.5 ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมเชิงเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนรับรู้และให้การยอมรับให้มีการจัดกิจกรรมและเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน เพราะเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนก็จะทำให้ มีรายได้เข้ามาในชุมชนด้วย ไม่ต้องเดินทางไปทำงานไกลบ้าน ส่วนผลกระทบ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น น่าจะมีผลดีมากกว่า เพราะเป็นการทำให้ชุมชนได้รับผลที่ทางด้านเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน และเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนด้วย เป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผลเสียที่ส่งผลกระทบก็จะเป็นเรื่องของขยะ เสี่ยงรบกวนในบางช่วงเวลา และทางสัญจรในชุมชน ซึ่งทางศูนย์ได้มีการจัดตั้งขยะ โดยแยกเป็นขยะแห้ง ขยะเปียก และขยะรีไซเคิล ทางด้านเสียงอยู่ในระดับที่ชาวบ้านรับได้ ส่วนเรื่องเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีศักยภาพ มีความพร้อมที่จะศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา ทันเหตุการณ์ เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ มีอสังหาริมทรัพย์ ก่อคิด ก่อผล มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำเสนอ เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ที่พึ่งตนเองลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก

อภิปรายผล

1. บริบททางกายภาพทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

บริบทของชุมชนตำบลบ้านปัดวี ลักษณะทางกายภาพของตำบลปัดวี มีพื้นที่ทั้งหมด 210 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 131,257 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ทำการอำเภอมะขาม ห่างจากที่ว่าการอำเภอมะขาม ประมาณ 12 กิโลเมตร ตำบลปัดวีมีหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลปัดวี มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,542 คน จำแนกเป็นเพศชาย 3,809 คน เพศหญิง 3,733 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,143 ครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับบรรณา วงษ์วานิช (2546 : 3) ได้ให้ความหมายว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงสถานที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คนในชุมชนจึงได้ร่วมตัวกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี ซึ่งแต่เดิมคือ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนบ้านปัดวี จัดตั้งขึ้นเพื่อผ่อนคลายหนี้ที่เพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากอาชีพหลักของชาวบ้านคือทำสวนผลไม้ และสวนยาง จึงริเริ่มโดยการลดต้นทุน เกิดกระบวนการการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งแยกตามความต้องการ ความถนัดของแต่ละบุคคลไว้เป็นกลุ่ม ๆ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสร้างงาน สร้างคน สร้างอาชีพ โดยชุมชนเพื่อชุมชน ในอาชีพหลักและอาชีพเสริมสู่ชุมชนพอเพียง ฟังตนเองได้ในสถานการณ์ของเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน

2. การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

การมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาแนวคิดเห็นของชุมชนในการให้การยอมรับและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนและเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนร่วมกันรักษาทรัพยากรในพื้นที่อย่างไร และติดตามประเมินผลของการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ จากการวิจัยพบว่า ชุมชนยังไม่คุ้นชินที่จะยอมรับในการเปลี่ยน ที่แต่เดิมทำเกษตรแล้วส่งผลผลิตขายพ่อค้าคนกลาง มาเป็นการท่องเที่ยวแบบเปิดสวนเกษตร ชม ชิม ซื้อม คุนรัฐไท พงษ์ศักดิ์จึงได้รวมกลุ่มกับคนในชุมชนที่มีแนวคิดเดียวกันจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนและต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัดวี” นายกเทศมนตรีตำบลปัดวี ได้เล็งเห็นโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและร่วมกันตัดสินใจ เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับชินรัตน์ สมสืบ (2531 : 20) ได้ให้

ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชนบท ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชนพบว่า ได้รับการยอมรับให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้น เพราะชุมชนปัวได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับพจนานุกรม (2546 : 12) ที่ได้อธิบายถึงหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการมีส่วนร่วมและการได้รับประโยชน์จากชุมชนไว้ว่า การท่องเที่ยวไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชนและชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ให้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายวิถีชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชัดความสามารถในการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ยังอยู่เฉพาะในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัวเท่านั้น

3. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัว อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

3.1 ศักยภาพด้านความรู้ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวจังหวัด ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวหรือท้องถิ่นของตนเอง เป็นการสร้างจุดเด่นขึ้นมาเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ และเมื่อกล่าวถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง พบว่า ภายในชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนบ้านปัว มีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เพราะพื้นที่บริเวณบ้านรอบ ๆ ก็เป็นสวนผลไม้ สวนยางพารา เมื่อมีผู้คนผ่านไปผ่านมาก็จะแวะเข้ามาชมสวนผลไม้สามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับเขาวลัทธิ ศิริสุวรรณ (2539 : 7) ได้กล่าวว่า ศักยภาพของบุคคลหรือหน่วยงานที่มีอยู่ในตัว ซึ่งสามารถจะนำออกมาใช้เพื่อดำเนินการหรือประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในของเขตได้เป็นผลสำเร็จ หนึ่งจะไม่มีลักษณะตายตัวแต่อาจจะให้มากขึ้นหรือแข็งแรงขึ้นจากการพัฒนา ส่วนบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวนั้นยังไม่มีส่วนร่วม เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเชื่อถือและมั่นใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประเภทการท่องเที่ยวชุมชน อาศัยเริ่มดำเนินการในกลุ่มญาติพี่น้องที่มีแนวคิดเดียวกันนำร่องก่อน จากนั้นจึงได้จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัว

3.2 ศักยภาพด้านการจัดการงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า การจัดสรรงบประมาณในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนนั้นเป็นการจัดสรรตามความสามารถและความสมัครใจ

โดยการระดมทุนภายในของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปีละ 100 บาท และแหล่งสนับสนุนทางด้านงบประมาณเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจากเทศบาลตำบลปัว ซึ่งงบประมาณที่จากภาครัฐนั้นมีจำกัดทางกลุ่มจึงได้ปรึกษหาแหล่งทุนเพิ่ม เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ธนาคารออมสิน เพราะชาวบ้านและสมาชิกทุกคนมีความต้องการที่เหมือนกันในการร่วมกันพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องทงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2534 : 14) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับกองทุนไว้ดังนี้ กองทุนเป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มประสบความสำเร็จก้าวหน้า นอกเหนือไปจากองค์ประกอบอื่น ๆ อันได้แก่ กรรมการที่เลือกจากสมาชิกกลุ่ม กติกาหรือระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และกิจกรรมของกลุ่มที่จะต้องดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม กองทุนจึงหมายถึง ทรัพย์สินงบประมาณ ค่าใช้จ่าย รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม ดังนั้นงบประมาณจึงเป็นปัจจัยหลักในการซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษาดูงานในที่ต่าง ๆ ทุกวันที่ 30 ของทุกเดือน ทางศูนย์จะมีการชี้แจงรายละเอียดการใช้งบประมาณในการนำไปใช้ประโยชน์ให้สมาชิกได้ทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งแจกแจงเงินปันผลให้กับสมาชิกนำไปสานต่องานศูนย์และพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ

3.3 ศักยภาพด้านการจัดการผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่ผลผลิตออกครั้งแรกตั้งเป้าราคาให้สูงกว่าพวกใช้สารเคมี 5 - 10 บาท แต่ทำไปทำมาโดนพ่อค้าคนกลางกดราคา ทำให้ต้องขายเท่ากับสินค้าใช้สารเคมี และประกอบกับราคาตลาดคนนั้นมีหลากหลาย ถูกสุด ๆ ก็มีราคาตอนเช้าราคาหนึ่ง พอตอนบ่ายราคาเปลี่ยนไปเป็นอีกราคา ตอนเย็นก็เปลี่ยนราคาอีก ทำให้ราคาผลไม้ไม่แน่นอน เราจึงมานั่งปลงทุกข์ด้วยกันว่า “เราขนผลไม้ออกจากสวนไปป่าช้า เมื่อถึงแล้วต้องเผา” ความหมายคือ ผลไม้พ้อออกจากสวนไปถึงตลาดแหล่งรับซื้อแล้ว พ่อค้าคนกลางกำหนดราคาซื้อเข้ามาเท่าไรก็ต้องขาย เมื่อบรรทุกกลับ กลับมาวันหลังไปขายใหม่ ผลผลิตก็จะเสียหายทำให้เราถูกกดขี่ทั้งขึ้นทั้งล่อง ซึ่งจังหวัดจันทบุรีเป็นมหานครแห่งผลไม้ แต่กลับมีปัญหามากมายในการขายสินค้า เนื่องจากผลไม้มีมากล้นตลาด ราคาตกต่ำ มีการปิดถนนผลไม้เพื่อประท้วงราคาผลไม้ตกต่ำ ดังนั้นจึงมีการจัดหาแนวทางรวมกลุ่มกันเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเปิดให้ชม ชิม ซื้อมันกันหน้าสวนผลไม้ ซึ่งสอดคล้องกับวิซุกร กุหลาบศรี (2541 : 24) กล่าวว่า ศักยภาพขององค์กร หมายถึง ความพร้อมในการแสดงความสามารถในการดำเนินการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายสูงสุดขององค์กรภายใต้สภาวะแวดล้อมที่มีอยู่ ซึ่งผลไม้ของกลุ่มนั้นปลอดสารเคมี ทานแล้ว ดีต่อสุขภาพ ราคาเป็นมาตรฐานกับท้องตลาด มีแพ็คเกจกล่องที่สวยงาม บางทีลูกค้าที่มาซื้อมังคุด ทุเรียนที่ยังไม่สุกไม่เหมาะแก่การส่งมอบให้ลูกค้า ทางกลุ่มก็มีการส่งสินค้าให้ทางไปรษณีย์ให้ถึงที่ด้วยการหาตลาดรองรับผลผลิตและสร้างเครือข่ายผลไม้อินทรีย์ตอนนี้

มีตลาดรองรับที่ร่วมงานอยู่ เช่น ตลาดงานเทศกาลผลไม้ประจำปีของจังหวัดจันทบุรี ที่อู่ชุมชนเปออร์มาร์เก็ต และตลาดต่างประเทศมีจีน ญี่ปุ่น ตะวันออกกลาง แต่แค่ 5 เปอร์เซ็นเท่านั้น การสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับผลไม้จันทบุรีให้มีค่ามากกว่านี้ ตอนนี้มีเครือข่ายอยู่ 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) สะโทบ 2) ชาคไทย 3) เนินมะหาด 4) บ่อเวฬุ 5) ตรอกนอง 6) หนองค้อ 7) ขลุ้ง 8) แหลมสิงห์ 9) ท่าใหม่ 10) นายายอาม ประสานงานโดยทางเกษตรตำบล ส่วนการแปรรูปและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน อาทิ น้ำผึ้งจากชันโรง (ผึ้งจิ๋ว) สบู่ล้างคุดผสมน้ำผึ้งชันโรง โลชั่นล้างคุด ไวน์ล้างคุด (ใช้ทั้งเนื้อและเมล็ดในการบ่ม) ปุ๋ยอินทรีย์จากเปลือกผลไม้ น้ำหมักชีวภาพจากเชื้อจุลินทรีย์ ตะกร้าสาน ไม้กวาดทางมะพร้าว เป็นต้น ทางกลุ่มได้ร่วมกันคิดเพิ่มมูลค่าและพัฒนาสินค้าให้เพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ

3.4 ศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวชุมชน ทางวิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิได้สร้างเครือข่ายร่วมกับจังหวัดและเทศบาลตำบลในพื้นที่ในการขยายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กว้างไกลมากขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดีของหน่วยงานภาครัฐจังหวัดจันทบุรีและหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้เครือข่ายสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนในเวลาที่ยรวดเร็วและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับสวิตซ์ ธีรศาสตร์ (2533 : บทนำ) กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชนหมายถึง ความสามารถของชุมชนในการตอบสนองความต้องการ การแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ ภายในชุมชนการประสานงาน ความร่วมมือในการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ชุมชนสามารถพึ่งพิงปัจจัยจากทรัพยากรของตนเอง ตลอดจนความสามารถสัมพันธ์กับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนจึงออกมาด้วยความเต็มใจ สมาชิกของกลุ่มยอมรับทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ง่าย สมาชิกเต็มใจปฏิบัติทำให้เกิดความประทับใจกับผู้ที่มาท่องเที่ยว และได้รับคำชื่นชมจากนักท่องเที่ยวและผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

3.5 ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมเชิงเกษตร ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนรับรู้และให้การยอมรับให้มีการจัดกิจกรรมและเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน เพราะเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนก็จะทำให้มีรายได้เข้ามาในชุมชนด้วย ไม่ต้องเดินทางไปทำงานไกลบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับสมนึก ปัญญาสิงห์ (2532 : 41) ได้ให้ความหมายว่า Potentiality หมายถึง ศักยภาพหรือขีดความสามารถในการพัฒนา เช่น ระดับบุคคล ศักยภาพของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันและสามารถดึงเอาพลังคุณลักษณะอันซ่อนเร้นดังกล่าว มาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าศักยภาพ คือ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนที่ได้แสดงออกมาตามความเป็นจริง และศักยภาพสามารถปลูกฝังพัฒนาให้เกิดขึ้น ตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ นอกจากศักยภาพของชุมชน ยังรวมถึงปริมาณคุณภาพ

ของทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนอีกด้วย ส่วนผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น น่าจะมีผลดีมากกว่าเพราะเป็นการทำให้ชุมชนได้รับผลที่ทางด้านเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน และเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนด้วย เป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผลเสียที่ส่งผลกระทบก็จะเป็นเรื่องของขยะ เสี่ยงรบกวนในบางช่วงเวลา และทางสัญจรในชุมชน ซึ่งทางศูนย์ได้มีการจัดตั้งขยะ โดยแยกเป็นขยะแห้ง ขยะเปียก และขยะรีไซเคิล ทางด้านเสียงอยู่ในระดับที่ชาวบ้านรับได้ ส่วนเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีศักยภาพ มีความพร้อมที่จะศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา ทันเหตุการณ์ เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ มีอสังหาริมทรัพย์ ก่อคิด ก่อผล มีความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำเสนอ เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ที่พึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน

การรักษาอัตลักษณ์และวิถีการใช้ชีวิตของชุมชน จากการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมที่เป็นสังคมเรียบง่าย พึ่งพาอาศัยกัน และอยู่ใกล้ชิดสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ คือสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาสัมผัส หากจะเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ ชุมชนต้องคงความเป็นอัตลักษณ์ควบคู่กับการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์พบว่าปัญหาอุปสรรคที่คิดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ได้แก่ การเมืองที่อาจจะเข้ามามีบทบาทในการเสนอข้อต่อรองด้านต่าง ๆ หากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถสร้างชีวิตความเป็นอยู่ให้กับชาวบ้านในชุมชน อีกทั้งปัญหาเรื่องของคน อาจจะเกิดความแตกแยกเกิดความขัดแย้งกัน เพราะผลประโยชน์ คนเห็นแก่ตัวเพิ่มมากขึ้น ตัวใครตัวมัน ส่วนทรัพยากรธรรมชาติก็อาจจะลดลง เพราะคนสนใจทำการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งปัญหาขยะ อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่สวยงามในปัจจุบันได้ จึงต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควรจัดประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อรับรู้ปัญหา รับรู้ถึงการดำเนินการ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมหรือหาทางแก้ไขและป้องกันได้เท่าทันเหตุการณ์ ทั้งยังวางแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนติดตามประเมินผลด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาได้ก่อให้เกิดประโยชน์ โดยทำให้ทราบถึงบริบททางกายภาพ การมีส่วนร่วม และศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ในตำบลบ้านปัดวิ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีประเด็นที่คาดว่าจะหากได้มีการดำเนินการต่อจะก่อให้เกิดอุปสรรคทั้งต่อวงวิชาการและต่อชุมชนดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในด้านบริบททางกายภาพในเขตพื้นที่ชุมชน มีทางสาธารณะและศูนย์การเรียนรู้ที่มีพื้นที่จำกัด ดังนั้นหากในอนาคตทางภาครัฐมีการสนับสนุนศูนย์วิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพบ้านปัดวิ จะเป็นการดียิ่งในการขยายพื้นที่ในการปฏิบัติงานเพิ่มเติม เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะรองรับในการเปิดเป็นศูนย์กลางรับซื้อ - ขาย และการแปรรูปผลผลิต ภายในชุมชนและตำบลใกล้เคียง รวมไปถึงเป็นสถานที่ในการศึกษาดูงานแก่ผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวอีกด้วย

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หากมีการจัดประชุมการสนทนายามเย็นของทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องราวเกี่ยวกับความต้องการในด้านต่าง ๆ และปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมสรุปการประชุมเป็นรอบไตรมาส คือ สามเดือนครั้ง เพื่อลดข้อผิดพลาดและความขัดแย้ง เพื่อประโยชน์ร่วมกันภายในชุมชนต่อไป

3. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น โดยเฉพาะทั้ง 5 ด้าน ที่ได้ทำการศึกษามาพบว่า

3.1 ศักยภาพด้านความรู้ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคนในชุมชนทางภาครัฐหรือมหาวิทยาลัยควรเข้าไปส่งเสริมให้บริการวิชาการด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับชุมชนที่มีการจัดการที่เป็นรูปแบบ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความเชื่อมั่นมากขึ้นในการดำเนินธุรกิจที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกัน

3.2 ศักยภาพด้านการจัดการงบประมาณ การมีเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นให้คนภายในชุมชนเห็นถึงความก้าวหน้าของธุรกิจที่ทางกลุ่มได้จัดตั้งขึ้น ดังนั้นหากภาครัฐให้การส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง และจัดอบรมกระบวนการจัดการงบประมาณแก่คนในชุมชนจะเป็นการดีในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชุมชนมากขึ้น

3.3 แหล่งเรียนรู้ของชุมชน จึงจำเป็นต้องศึกษากระบวนการแปรรูปที่ถูกต้องและได้มาตรฐานในได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของตลาด ดังนั้นหากชุมชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ร่วมกันมือกัน จะเป็นการดีของชุมชนที่ได้เรียนรู้กระบวนการผลิตที่ถูกต้องและเป็นการสอน

นักศึกษาถึงให้เรียนรู้ปฏิบัติสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยการเรียนรู้ร่วมกันกับคนในชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมาก

3.4 ศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน เพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น สื่อจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ชุมชนยังประสบปัญหาขาดสื่อประชาสัมพันธ์ ดังนั้นหากมีการช่วยเหลือและแนะนำส่งเสริมการเรียนรู้ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์จะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่คนในชุมชน เพราะสื่อสามารถเข้าถึงได้ทั่วโลก และคนในชุมชนเองก็สามารถรับรู้กิจกรรมข่าวสารภายในชุมชนได้อีกด้วย

3.5 ศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมเชิงเกษตร ทางวิสาหกิจชุมชนเกษตรเพื่อสุขภาพบ้านปัววี ต้องมีการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้สอดคล้องกับวิถีของชุมชนมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวกลับมาเยือนอีกครั้ง คนในชุมชนก็สามารถมีรายได้ต่อเนื่องแม้จะไม่ใช่น้ำาฤดูผลไม้ก็ตาม

ดังนั้นหากทางชุมชนได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาด้านศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนเพิ่มเติม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวในชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาพบว่าประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย
2. ควรศึกษาวิจัยปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับกิจกรรมท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างยั่งยืน
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกมาท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาระบบการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนในท้องถิ่น สังคม เศรษฐกิจ และสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นได้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น และศึกษาแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการตอบสนองความต้องการของผู้มาท่องเที่ยวต่อไป